

Hudba a poezie jsou prospěšné spolužití

První setkání s Milanem Uhdem bylo bouřlivé. A vlastně pak skoro každé. Aula Filozofické fakulty brněnské Masarykovy univerzity (tehdy UJEP). Podzim 1967 po IV. sjezdu Svazu čs. spisovatelů. Doba už praskala ve švech, vzduch ale ještě páchl blbostí. Ostře si vyměňovali názory s reformním komunistou Jaroslavem Šabatou, pozdějším spoludisidentem. To právě tehdy studenty poprvé napadlo, že cesta dál by snad mohla pokračovat i bez vedoucí úlohy kohokoli. Pak už to znáte: redaktor Hosta do domu, dramatik, spisovatel, scenárista, signatář Charty 77, nezaměstnaný, po listopadu 1989 ministr kultury, po rozdělení republiky první předseda Poslanecké sněmovny a před zvolením Václava Havla z toho titulu dva měsíce vykonavatel vymezených funkcí prezidenta České republiky.

TEXT: JIŘÍ P. KRÍŽ, FOTO: JAKUB JÍRA, DIVADLO HUSA NA PROVÁZKU

Vždycky jsem už na přelomu 60. a 70. let obdivoval šíří vašeho společenského záběru. Ani ve snu mě ale až do převratu nenapadlo, že byste mohl ovlivnit také českou hudbu. Muzikál! Pravda, jeho textovou, ne notovou část. Věděli jsme, že jste jako převážná část generace narozené mezi válkami i menší část té poválečné psali oslavné verše určené budovatelům „lepšího světa“. Vám vyčítají ódu na Klementa Gottwalda. Ale teprve Balada pro banditu musela všechny přivést k důkladnějšímu pátrání po vaší zpěvné a veršotepecké minulosti. I já jsem si vybavil zážitek z juvenilních let – Krále-Vávru. Kdo ho ve Večerním Brně neviděl, nemohl být Brňák.

Tak zaprvé: odhadoval jste mě správně, když jste se zmínil o mé veršotepecké minulosti. Za básníka se nepovažuji. Zvláště vedle takových tvůrců, jakými byli Oldřich Mikulášek nebo Jan Skácel. Měli svůj vnitřní svět. Sáhli kamsi do zvláštních skrýší a objevili osobitý obraz. Já jsem se vtíral do cizího světa, napodoboval. Ale ti dva a Ludvík Kundera mě naučili poezii čist... A zadruhé – začalo to ještě před Vávrou, v Divadle X. To jsem se 27. dubna 1960 vrátil z vojny a 2. května nastoupil do redakce Hosta do domu. Zdeněk Turba Čecháček mě pozval

do iksky na Brechtovo My, bujaré pokolení. Najednou jsem v Brně viděl, co se už v Praze hrálo v Semaforu nebo na Zábudlích: živá poezie v sousedství kabaretu, trocha ironie vedle šansonu. Něco takového „normální“ divadla neuměla. Napsal jsem pět songů pro své pásmo poezie Inzerát na skřivánka, zhudebnil je Petr Skoumal. Další text napsal Radim Vašínka, vzájemně jsme se hecovali, dostali jsme impulzy a chuť, vzniklo i několik brechtovských songů, zase je zhudebnil Skoumal, a bylo z toho pásmo V tornistře maršálskou hůl. Ty songy se pak ztratily. Petr je po letech usilovně hledal, ale marně. V iksce tehdy zpívali Ladislav Frej, Jiří Štědroň a Hana Pražanová, ta zpívala kouzelně Skoumalova Préverta – Jak Seina potkala Paříž. Mé první texty byly sice jen náplastí na bolavé vědomí, že básník nejsem, ale zjistil jsem, že hudba může poezii povýšit, propůjčuje jí další rozměr.

Trochu zbytečná skromnost, myslím. Odtud přece vedla cesta k Baladě pro banditu, k Leoši Janáčkovu nebo k Mariině volbě v Huse a k Naně, Červenému a černému či Divé Báře v Městském divadle Brno. Divadlo X čnělo nad Brnem jak sedmikráska až do

vzniku Husy na provázku. Takže spolupráci s ním stavíte nad Krále-Vávru ve Večerním Brně?

Ne, ale je to důležitá kapitola. Král-Vávra měl být původně jen jakousi montáží z Krále Lávy Karla Havlíčka Borovského. Se songy, skeči. Režisér Evžen Sokolovský se rozhodl přivést do Večerního Brna Ljubu Hermanovou. Jen malý problém se vloudil: svěřil hudbu řediteli Ladislavu Štanclovi. Nevyhnutelná úlitba. V první polovině 60. let ale byla hudba, hlavně díky „sedmi malým formám“ Suchého a Šlitra, už někde jinde. Ale i tak se to povedlo. Říká se, že Král-Vávra byl nejnáročnější satirou Večerního Brna. Ljuba prožila na jihu Moravy jedno z velkých vzepětí. Napsal jsem pak pro ni i recitál z vlastních textů. Pro mě byl Král-Vávra laťkou. Snažil jsem se pak už nikdy v budoucnosti nejt pod ni.

To ale nikdo netušil, že v čase nejtuzší normalizace, v roce 1975, na zapřenou, protože Uhde byl beznadějně zakázán, vzejde z jeho pera „nejlepší český muzikál všech dob“ (Jiří Černý, a já to podepisuji s ním) – Balada pro banditu, na motivy Nikoly Šuhaje loupežníka Ivana Olbrachta. „Eastern“, jak znělo zadání od režiséra Zdeňka Pospíšila z Husy. Pokažený o tři roky později jen filmem Vladimíra Síse a mnohem později „chemickou“ aranží céděčka s disharmonickými transpozicemi například pro změněný hlas Miroslava Donutila. Beznadějně vyprodané CD Čs. rozhlasu Brno s původními aranžemi Miloše Štědrone nahradil Petr Malásek velmi nešťastně...

Pořád jsem o sobě pochyboval a Pospíšil, v nejlepší slova smyslu divadelní blázen, mě musel povzbuzovat. Na premiéru do Procházkovy síně Domu umění jsem nemohl, prozradil bych se jako autor. Směl jsem navštívit až čtrnáctou reprízu. Ohlas mě zaskočil. Vlastně teprve tehdy jsem uvěřil, že snad texty k písním psát umím. A s nimi i dialogy, ohlodaň na kost. Jaképak řeči?! „Jestli mi Eržiku nedáte, vypálím vás!“ Všechno se to krásně prostoupilo s hudbou Miloše Štědrone, na první pohled nerozeznatelnou od lidových harmonií z polonin

karpatského oblouku a židovských gotetů Podkarpatské Rusi.

Mně se Balada pro banditu okamžitě spojila se silou Stínů zapomenutých předků režiséra Sergeje Paradžanova a kameramana Jurije Iljenka, s příběhem huculského Romea a Julie s dominantou satební písně Verbovaja daščevka...

Můj vztah k muzikálu není obdivný. Protiví se mně americký muzikál o chlapci, který ke štěstí přišel. Německý je ještě protivnější. O tom žánru jsem však před Baladou neměl potuchu. Miloval jsem Emila Františka Buriana. To byl mág. Jeho Vojnu jsme si pořád přehrávali. Básnické divadlo, jak ho vytvořil, pro mě nikdo nepřekonal. To on může za to, že jsem napsal Baladu pro banditu.

Na premiéru do Procházkovy síně Domu umění jsem nemohl, prozradil bych se jako autor. Směl jsem navštívit až čtrnáctou reprízu. Ohlas mě zaskočil. Vlastně teprve tehdy jsem uvěřil, že snad texty k písním psát umím.

Vaši provázkovskou muzikálovou osu tvoří ještě Leoš aneb Tvá nejvěrnější (režie Vladimír Morávek) o Janáčkově a Mariina volba (Juraj Nvota), biblické podobenství o rebelce podobající se dnešním běženkyním a o jejím neposkrvněném (?) početí.

Hra o Janáčkově utrpěla režiséřskými zásahy a proměnou některých, zejména ženských charakteristik. Kritici to vystihli přesně: hru považují za dobrou, k inscenaci měli výhrady. A u Marie vadilo jiným, že to není žádná svatá, ale současná živá ženská, jako kdyby renesanční madony nebyly krev a mlíko. Nepsal jsem hagiografii, ale příběh o ženě z toho konce světa, ve kterém tehdy bylo stejně nebezpečno jako dnes po celé planetě. Jenom lidské zlo je stále sofistikovanější.

Pro nejlepší českou hudební scénu, za jakou považují Městské divadlo Brno Stanislava Moši, jste toho s Milošem Štědrone taky napsali dost, a pořád jste se spolu nepřestali pohybovat na území absolutní muzikálové špičky.

Zdeněk Pospíšil snil o velkém divadle: inscenaci pro dva tisíce diváků! Uvažovali jsme o Zolově Naně. Ale ta jeho posedlost velkými projekty! On v ní viděl monstrum, a já nešťastnou ženskou. Co prožila od dětství – to nejde zůstat normálním člověkem. Korespondovali jsme se společností Bavaria, která spolupracovala s autory za železnou oponou. V mém případě však byla komunikace přes hranice obtížná, byl jsem pečlivě hlídán. S takovými nápady pokračoval Pospíšil i po návratu z emigrace po sametové revoluci. To jsem ale zrovna bloudil v politice, a nic se mnou nebylo. Navíc jako šéf v Karlíně byl Zdeněk tuze nemocný, takže Nana v režii Petra Kracika přišla na řadu až v roce 2005 v brněnském Městském divadle. Stendhalův Červený a černý Juraje Deáka o dva roky později. A nedorozumění: režisér inscenoval tragický romantický příběh, a já jsem z románu převzal jen komický život muže, který si za vzor vyvolil Napoleona. To císař ho doslova postrkuje – po žebříku k vdané paničce. Sorel má hlavně strach. Jenže žádný žebřík, žádné srandičky, rozhodl režisér. Zato jsem měl velkou radost z Divé Bány v režii Juraje Nvoty před osmi lety. V titulní roli se objevil výrazný talent – Andrea Zelová. S Milošem Štědrone spolu od Balady pro banditu pořád dobře ladíme.

Myslím si, že Štědroňova akademická a pedagogická činnost jsou všeobecně dobře známé. Jako kumštýř ale zůstává ještě hodně nedoceněn – a nemám na mysli jen jeho spolupráci s Ludvíkem Kunderou, ale také s Husou na provázku. Ještě než se vás zeptám na plány, jak se sluší, vyseknu malou poklonu potvrzující, proč je Balada nejlepším českým muzikálem všech dob. Potkalo ji totiž něco, co Uhdemu a Štědroňovi mohou závidět u nás i Karel Svoboda (Noc na Karlštejně tolik repríz neměla) a ve světě Bernstein nebo Lloyd-Webber i s Ricem: jejich

songy a árie jsou skvělé a určené pro hvězdy. Zabíli, zabíli chlapa z Koločavy nebo Ani tak nebohí svíčka farářovi se zpívají u táboráků nebo na inteligentnějších mejdanech. Zlidověly.

Nosím v hlavě a ukládám do počítače faustovskou historii. Ze současnosti. Andělé jsou v ní tak trochu záchranáři a zároveň blázní a komedianti. Ďábel s Pánembohem uzavřeli sázku. Nebe přece vždycky pomůže všem. Mefistofeles ale tvrdí, že najde člověka, který se s Bohem mine. Jak to dopadne? Goethův Faust se sice dostal mezi kajčíky a adepty spásy, ale až zamrtva. Zaživa se nekál. To se mi nezdá. Co

s ním? Píšu své pochyby v blankversu. K tomu sedmadvacet osmiveršových songů: rozverných, přihlouplých, ale občas i paragregoriánských chorálů. Miloš už to ví. I to, že to možná nakonec celé zahodím. A potom, jednou, jako brouččí sny a plány pod sněhem: Temno coby opera. Románový Jirásek zachytil vražedné rozdělení národa. Mladý katolík určený službě Bohu a evangelická dcerka se zamilovali. Krutá doba nepřeje usmíření, stále častěji plno beznaděje. Dvě zneprátelené ideologie klíčící lásku zničily. Nedejme se mýlit. Není to jen starý příběh. Ideologové přece nevymřeli.. ☒